

Međunarodni tjedan orguljske kulture

Grad Würzburg u pokrajini Franken bio je domaćin 21. međunarodnog skupa Društva prijatelja orgulja (v. Izvještaj o Društvu prijatelja orgulja, Sv. C.) od 22. do 28. srpnja 1973. U nedjelju dne 22. srpnja poslije podne okupilo se oko 350 članova Društva iz svih krajeva svijeta u dvorani Burkardus u očekivanju nastupnog koncerta i službenog otvorenja Tjedna orguljske kulture. Šaroliko društvo, ljudi svih dobi, profesija i nacija, različitih vjeroispovijesti, pomno je slušalo prvu točku glazbenog programa. Bila je to Telemannova kompozicija za flautu, obou d'amore i basso continuo, koncert u G-duru. Slijedio je pozdravni govor novoizabranog predsjednika dra Adelunga. U ime gospodina biskupa (odsutnog radi dijeljenja Potvrde) pozdravio nas je domkapitular, a nakon njega redaju se govornici: predstavnik grada Würzburga, dijecezanski arhitekt, dijecezanski referent za crkvena glazbala i na koncu jedan od organizatora Tjedna, prof. Reichling.

Razumljivo da je posebni naglasak Tjedna bio na orguljama, njihovim graditeljima, kompozicijama za orgulje i samim njihovim autorima. Na kakve sve muke dolazi arhitekt, kada zajedno s graditeljem orgulja radi nacrt za gradnju jednih orgulja, čuli smo iz usta arhitekta-predavača. Šta sve mora jedan referent Ordinarijata učiniti da nekog svećenika uvjeri, kakve orgulje treba naručiti i ugraditi u crkvu. Stotine malih pojedinosti, sitnice, na prvi pogled, vezanih uz njegu orgulja, kultiviranju svijesti u ljudima-vjernicima da su orgulje glazbalo koje služi u liturgijskim činima i da se ne mogu zamijeniti niti nadomjestiti udaraljka — sve to zaokupilo nas je već u predvečerje Tjedna.

Neizbrisiv dojam načinila je na sve prisutne izložba fotografija orgulja. Djelo neumornog Waltera Suppera, do nedavna predsjednika Društva, postavljeno u kvadratu katedrale u Würzburgu, dalo je tako reći sve najljepše bisere propekata orgulja iz čitavog svijeta (naravno, izuzevši nas, jer našu domovinu nije nitko nikada pokušao predstaviti evropskoj sredini, premda je za to bilo prilike, ako ne poslije drugog svjetskog rata, a ono svakako prije.) Nisu tu bile samo fotografije; nacrti orgulja, minijature svirale za orgulje (iz nekih materija, koje se još nisu uvrstile kao orguljski materijal), svirale od bambusa, izvađene iz jednih orgulja na Filipinima, ugovori graditelja orgulja s crkvama i dr. Također je u sastavu izložbe bio postavljen odio gramofonskih ploča s izdanjima ploča za orgulje od raznih izdavača. Još jedan odio mogli smo s puno zadovoljstva promatrati: bio je to prikaz svih održanih Tjedana orguljske kulture, njih 21 na broju.

U sredini izložbe bila je postavljena fotografija Maksa Regera za sviraonikom orgulja. Pokraj fotografije, na spomen velikom umjetniku, gorjele su svijeće, u povodu stote godišnjice njegova rođenja.

Još jedno iznenađenje doživjeli smo prije večernjeg koncerta. Bila je to »simfonija zvona« Würzburške katedrale. Ukupno 12 zvona u rasponu od g⁰ — f² (najteže važe 9080 kg., najlakše svega 368 kg.), pozdravljalo nas je i razdragalo naša srca. Nakon što smo se punih 10 minuta slušali glazbe zvona, zauzeli smo mjesta u katedrali u očekivanju prvog javnog koncerta. Koncert je bio javan, pa je katedrala bila dobro posječena, nešto iznad 2000 slušatelja.

Paul Damjakob

Za sviraonikom orgulja nalazio se svima dobro poznat umjetnik i ujedno katedralni organista, Paul Damjakob. Ove godine primio je državnu nagradu Bavorske za glazbu, prošle godine osvojio je drugu nagradu na međunarodnom natjecanju u Holandiji, u jakoj konkurenciji, poznat je također po mnogobrojnim snimkama gramofonskih ploča. Spreman čekao je katedralni dječjački (i muški) zbor, da ispuni program između orguljskih skladbi.

Program su ispunile kompozicije Bacha, Mendelssohna, Francka, Regera i Damjakoba. Zbor je izveo 43. psalam od Mendelssohna i tri moteta od Regera. Dirigent Koesler potigao je veliki uspjeh svojim zborom i pridobio simpatije slušatelja. Dječaci su s lakoćom svladali visinu, najbolji su bili u pianu i pianisimu: disanje prisutnih uopće se nije čulo, tako su pozorno pratili njihovo pjevanje.

PONEDJELJAK

Prvo mjesto našeg studijskog putovanja bila je proštenjarska crkva u rokoko-stilu MARIA LIMBACH. Orgulje je sagradio graditelj orgulja Seuffert iz Würzburga 1756. a restaurirane su 1973.

Posjeduju 16 registara, velikim dijelom originalnih. One svirale koje su nedostajale ili su bile uništene, rekonstruirane su po ključu menzura i ponovo izgrađene. Sve je ostalo kao što je originalno sagrađeno: kućište, veliki crpeći i magazin-mijeh, registarske povlake, natpisi i dr. Ono što je novo ugrađeno lako se može uočiti: to je nova manualna i pedalna klavijatura.

Restauracija je veoma uspješna, i graditelj-restaurator nije čitavu noć spavao, samo da dovrši neke sitnice na orguljama prije našeg dolaska.

Königsberg

Mala kapelica na groblju u Königsbergu posjeduje orgulje od 1750. godine, od graditelja Voita iz Schweinfurta. One su zavjetni dar nekog bračnog para nakon što su im djeca naglo umrla. Restaurirane su 1956. od 9 registara polovica je sačuvana u originalu, ostali su rekonstruirani.

Lahm im Itzgrund

U dvorskoj kapeli imali smo prilike čuti orgulje, sagrađene u vremenu od 1728 do 1732. od graditelja Herbsta iz Halberstadta. To je impozantan opus s 29 registara, od kojih je pažnju privukla pozauna-bas 32' od drveta. Čitava soba ispunjena je mijehovima za opskrbu orgulja zrakom. Restaurirane su i konzervirane 1962.

Schweinfurt

Velike orgulje nalaze se na koru, posjeduju 45 registara, a male orgulje 17 registara. Djelo su poznate tvrtke Steinmeyer, od koje su potjecale i stare orgulje u đakovačkoj katedrali, koje su, na našu žalost, uništene požarom.

Sviraonik velikih orgulja je tromanualni, a četvrti manual služi samo zato da se na njemu sviraju registri malih orgulja.

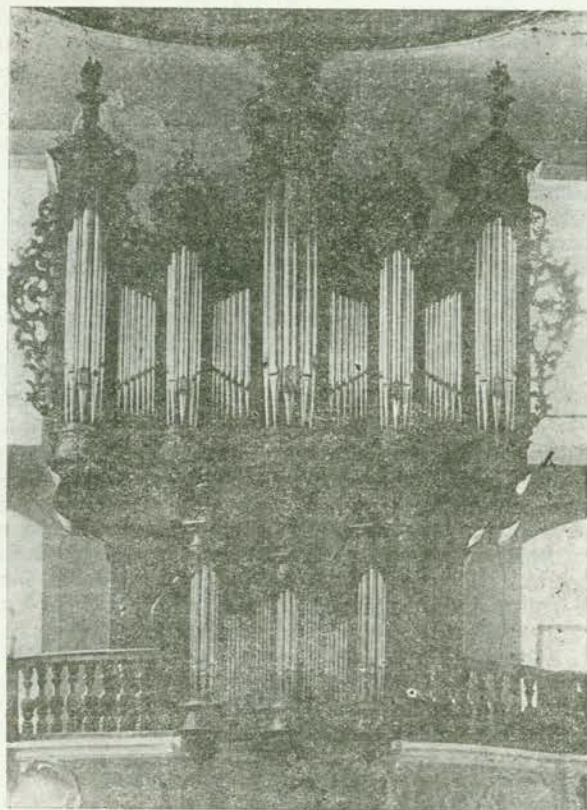
Stoga je traktura dijelom mehanička, dijelom pak elektro-mehanička; registriranje je električno. Glazbeni program sastojao se od kompozicija Ahrensa, Trexlera, Jongena i Karg-Elerta. Mješoviti zbor nastupio je s motetom Zoltana Kodalya: Isus i trgovci. To djelo, puno dinamike i izražajnosti (kao i Trexlerov tractus na riječi: »Moj Bože, moj Bože, zašto si me ostavio«) zbor je vrlo dobro izveo, po priznanju stručnjaka i pljesku auditorija.

UTORAK

Gelchsheim — Crkva na groblju, na dnu sela, bila je prva postaja današnjeg dana, već radi činjenice, da ćemo vidjeti i čuti orgulje iz 19. stoljeća. Malo se tih orgulja sačuvalo, i ovdje su razni »majstori« rušili i pustošili, prodavali kojekakve »novotarije« a poneki lakovjerni svećenik je znao nasjesti tom »graditelju«. Dvanaest registara projektirao je graditelj Ehrlich 1805. godine, i taj broj ostao je do danas neizmjenjen.

Vorbachzimmern — Orgulje u toj evangeličkoj crkvi djelo su tvrtke Laukhuff iz Weikersheimima. Dispoziciju i nacrt prospekta načinio je poznati stručnjak za orgulje Helmut Bornefeld. Ovdje nije održan koncert, nego je prof. Supper rastumačio orgulje i prosvirao pojedine registre. Tako, kada svira registar Hörnlein dobiva se dojam da je to jezičnjak.

Mulfingen — U katoličkoj župnoj crkvi čeka nas je gosp. Heissler s nakanom da nam demonstira svoj izum: vakuum aparat za pneumatsko registriranje. Imali smo prilike osobno se uvjeriti u prednosti tog izuma još prije 2 godine. Heissler je također i graditelj orgulja i u toj crkvi nalaze se njegove dvomanuelne orgulje, razdijeljene u dva »tornja«, međusobno spojena. Da organist može imati kontrolu nad pjevačima (po potrebi i nad eventualnim gostujućim orkestrom), iznad sviraonika načinjen je prozorčić. Tanke žice, jedva vidljive prolaze sredinom prozorčića i ne ometaju vidljivost organisti.

Bartenstein — Orgulje u dvorskoj crkvi sagrađene su 1712., a restaurirane su 1972/73. Sve, gotovo sve ostalo je originalno, čak i mehanika, na koju se nekoć teško sviralo, ostala je ista, samo je udešena (ugradnjom malih dijelova radi lakšeg prijenosa) za lagano i udobno muziciranje. Prof. Reichling izveo je djela Hasslera, Maichelbecka, Schumanna i Peetersa, u odsutnosti kneza, koji se ispričao svojom bolešću.

Weikersheim — Čuven dvorac, bogat parkovima, skulpturama, vodoskocima i bogato urešenim dvoranama, razgledali smo u dvije grupe. Bilo nas je previše pa su čuvari i vodiči muku mučili kako da nas rasporede da sve vidimo što je lijepo, i da čujemo koncert u dvorskoj kapelici. Ono što smo mi proživljavali kroz 300 godina ostalo je ovdje trajno zapisano u mnogobrojnim slikama, goblenima: rat s Turcima. Na sve strane moglo se opaziti da je svijet tog vremena živio u strahu od Turaka. Jedino u dvorskoj kapelici nije bilo naslikane turske sablje. Tamo smo zatekli male orguljice sa svega 5 registra, bez pedala, sagrađene 1602., a restaurirane 1952. Svirale su dijelom rekonstruirane. Glazba bila je također iz tog vremena: »Pange lingua« iz Bux-

heimer Orgelbuch, nastaloj oko 1470., nadalje djela Isaaca (1450.—1517.), Giuseppea Guamia (1540.—1611.) i Frescobaldija. Tim koncertom završio je drugi dan našeg putovanja po pokrajini Franken i mi smo nakon koncerta radosni krenuli u Würzburg, na počinak.

SRIJEDA

Bio je to dan određen za predavanje i diskusije, stoga smo točno došli u dvoranu nedaleko kolodvora u Würzburgu, u očekivanju prvog predavanja. Prof. Reichling protumačio nam je da u »Orgelkunst« pripadaju orguljska glazba i gradnja orgulja, dakle pitanje stila u umjetnosti orgulja dijeli se u dva idejna smjera. Predavanje bilo je popraćeno projekcijama i tonskom pratnjom, materija, koju smo mogli pratiti, započela je u vrijeme grčke kulturne ekspanzije, prošla je srednjim vijekom i završila u današnjici.

Poslijepodnevna diskusija—kao što se očekivalo, kulminirala je u temi: dispozicija orgulja — teorija i praksa iz radionice orgulja. Referent bio je sam vlasnik tvrtke. Istu temu, ali od drugog autora i drugog po profesiji čovjeka, slušali smo nakon Klaisova predavanja. Bio je to prof. Rudolf Walter, organista, koji je opet iz svog vidnog polja — kao organist — dao svoje mišljenje i svoja načela.

Uvečer pošli smo na koncert u crkvu St. Johannis da čujemo orgulje tvrtke Von Beckerath iz Hamburga. Zamoljeni da što ranije zauzmemo mjesta da ne moramo stajati, jer to je posljednji javni koncert prije nastupa ljetnih praznika; pošli smo ranije i opet smo stajali. Nismo se zbog toga žalostili. Crkva je bila ispunjena preko očekivanja slušateljima, od kojih preko 80% bila je muška i ženska mladež. Opet jedan dokaz da mladež ima interesa za pravu umjetnost, ali joj tu umjetnost treba i pružiti. Ta mladež dugotrajnim je pljeskom nadarila organistu Güntera Jenu, nakon što je odsvirao posljednje taktove Bachove fantazije i fuge u g-molu. Toj mladeži nije bilo dosadno slušati čitavo veće Bachove kompozicije, iako je velik dio njih sve vrijeme morao prostajati na nogama.

ČETVRTAK

Protestantska crkva Uskrsnuća u Schweifurtu sagrađena je u formi šatora, unutrašnjost pak u formi križa. Veoma ukusno djelo mladog arhitekta, nažalost, tragično preminulog u prometu. Uspjelom sintezom betona i opeke nastala je dvorana pogodna za meditaciju. Orgulje su djelo tvrtke koja je među graditeljima orgulja veoma poznata. Mala je to tvrtka, koja je uspjela patentirati izum — na oko posve jednostavan — koji se registriranje starih orgulja olakšao, a da se originalna struktura ne mora mijenjati. Prof. Högner iz Münchena iskoristio je zvukovne mogućnosti orgulja (imaju 26 registara) i pružio nam duhovnu baštinu iz riznice majstora Pachelbela, Böhma, Buxtehudea i J. S. Bacha, dodavši i svoju kompoziciju na motive koral. Druga crkva koju smo tog dana pohodili bila je katolička crkva sv. Mihaela. Orgulje tvrtke Klais uzdižu se u visinu poput nebodera. Crkva je isto tako suvremena građevina, orgulje samo uljepšavaju njenu unutrašnjost. Posebna vrsta izolacionog materijala u-

potrijebljena je da organistu ne smeta šum mehanike koja se diže gotovo 10 metara u visinu.

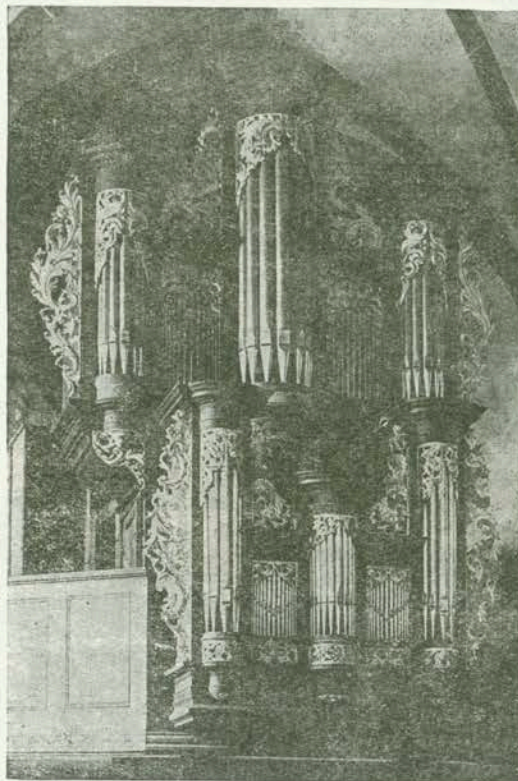
Bad Neustadt-Hersfeld

U Bad Neustadt-Hersfeldu zadržali smo se oko 45 minuta, da pribivamo koncertu na orguljama veličine 22 registra. Sagrađene su prošle godine, idu u prosjek dobrih orgulja, mada tvrtka nije toliko poznata niti reklamirana.

Bad Neustadt an der Saale

Opus je sagrađio graditelj orgulja iz Würzburga Samuel Will. Imaju 14 registara, lijep prospekt, vitku liniju i uzdižu se u visinu, dok im je širina začuđujuće mala. Neke svirale nisu dobro izgovarale za vrijeme koncerta, što ne treba jako zamjeriti restauratoru: to će prvom prilikom doći na red i svirale će opet dobro izgovarati. Tako je to uvijek dok se starini udahnuje novi život.

Viktor Lukas izveo je program s djelima Muffata, Kaspara Kerlla, Pachelbela, Eberlina i dr.

PETAK

Pribivali smo sjednici predsjedništva Društva prijatelja orgulja. Stari predsjednik Walter Supper zahvalio se na dužnosti pa je jednoglasno izabran prof. Adelung za njegova nasljednika. Supper je izabran za počasnog predsjednika, njemu u pohvalu redali su se govornici i iznosili njegove vrline i mladenački idealizam. On je jedan od osnivača Društva, neumorni borac za orgulje, one prave, sa sviralama, a protivnik svih novotarija i pomodarija.

Nakon sjednice pružila nam se prilika da slušamo koncerte po crkvama grada Würzburga. Orgulje su u većini sagrađene od tvrtke Klais, jedne

pak bile su djelo orguljara iz Dresdena. One su već svojom vanjštinom (pogotovo zvukovnim materijalom) pokazale da su korak nazad od zapadnonjemačke produkcije. Iznenadenje dana i kruna svih koncerata bio je nastup engleskog organiste Nicolasa Kynastona, koji je za nastup priredio djela Frescobaldija, Jeana Julesa Aimablea, Jeana Guilloua, Messiaëna i Liszta.

Subota — Dan smrti Joh. Seb. Bacha

Versbach — Četvrto studijsko putovanje Tjedna orguljske kulture započeli smo ekumenskim bogoslužjem u katoličkoj župnoj crkvi u Versbachu. Katolički i protestantski svećenik izišli su pred oltar, dok je organista izvodio prvu točku programa, preludij i fugu u g-molu Marcela Dupréa. Zatim ambonu pristupa katolički svećenik, kratko nas pozdravlja i govori da crkvena muzika spaja obje crkve, ona izvire iz srca i diže se prema nebu, u čast Gospodinu. Moli psalam 51.: »... hvalite Ga uz gitaru, hvalite Ga uz glas trublje...« Protestantски svećenik pročitao je jedan odlomak iz poslanice svetoga Pavla i vratio se na svoje mjesto, uz oltar. Organist svira kompoziciju »Judica me Deus« Ebena, iz koje izbija strah pred Božjim sudom, dok se ne pojavi motiv trostrukog Aleluja, koji se kao tema isprepleće do kraja samog djela, u snažnom fortissimu.

Münsterschwarzach — Nakon što je izvršilo ekumensko bogoslužje krenuli smo u benediktinsku opatiju Münsterschwarzach da vidimo tu glasovitu opatiju i ujedno čujemo troje orgulje, koliko ih opatija posjeduje. Sve orgulje potječu od iste tvrtke: to je tvrtka Klais iz Bona.

Ebrach

Ovaj koncert bio je doživljaj za sebe. Naime, po prvi puta za vrijeme Tjedna čuti ćemo koncert za dvoje orgulje. Na programu bila su djela sta-

rih španjolskih, talijanskih i njemačkih kompozitora. Ocjena stručnjaka bila je veoma povoljna, zadovoljstvo nas prisutnih još veće.

Zaključak — Na koncu da se osvrnemo na rad Tjedna i svrhu Društva prijatelja orgulja. Danas to društvo broji preko 2000 članova (sve su to intelektualci!) i vrši velik utjecaj na javno mnijenje svojim radom. U čemu se sastoji rad Društva i njegovih članova? Osnovni zadatak jest propagirati orgulje, one prave, sa sviralama, boriti se protiv raznih »natruha« koje bi pomodarstvo htjelo uvesti u orgulje, boriti se protiv tzv. elektronskih orgulja, njihovoj upotrebi u religioznim činima i crkvenim koncertima.

Uspjeh nije izostao. Već danas mnogi svećenici, koji su za svoje crkve pribavili tzv. elektronske orgulje, bacaju ih van iz crkve i naručuju prave orgulje. Neki projekti s elektronskim orguljama nisu ostvareni upravo zahvaljujući radu i zalaganju Društva.

Društvo se brine da se stare vrijedne orgulje čuvaju, konzerviraju, publicira opise tih orgulja u svojim časopisima, intervenira često i kod državnih institucija, tražeći često zaštitu nekog glazbala.

Svojim časopisima, publikacijama, povremenim i stalnim, Društvo je prisutno na evropskoj glazbenoj sceni. Tako, npr, ako se negdje žele postaviti koncertne orgulje, prof Suppera rijetko će mimoći dužnost da dade stručno mišljenje i savjet.

Ovaj Tjedan također je pokazao rezultate djelovanja Društva: posvuda smo nailazili na restaurirane, ušćuvane orgulje, a što je najvažnije, svijest svećenika, organista, pjevača u pokrajini Franken probuđena je te znadu staro cijeniti i čuvati ga.

Kako smo mi daleko od toga? To bismo i mi morali činiti, čuvati svoje stare orgulje, stare pozitivne, restaurirati ih, na njima koncertirati, kao što to drugi narodi s uspjehom čine.

